

Реферативна робота на тему:
***Регіональні особливості
динаміки, структури та
розміщення населення України***

Роботу виконала
Учениця 9 класу
Новотягинської
ЗОШ

Токапенко

План

1. ЧИСЕЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ДИНАМІКА
2. СТАТЕВО-ВІКОВА СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ
3. МІСЬКЕ І СІЛЬСЬКЕ РОЗСЕЛЕННЯ. ГУСТОТА НАСЕЛЕННЯ ПО УКРАЇНІ
4. ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

ЧИСЕЛЬНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ДИНАМІКА

- Природною основою трудових ресурсів є народонаселення. Роль його як основи суспільного виробництва полягає в тому, що воно виступає споживачем матеріальних благ і тим самим зумовлює розвиток насамперед галузей, які орієнтуються у своєму розміщенні на споживача. Однак найважливішою характерною рисою народонаселення є те, що воно є природною основою формування трудових ресурсів, найголовнішого елемента продуктивних сил, які відіграють вирішальну роль як фактор розміщення трудомістких галузей господарства. Чисельність населення, його динаміка і віково-статева структура є найважливішими показниками демографічної характеристики народонаселення. Не менш важливим є показник природного приросту населення (табл. 1). За останні 80 років населення України збільшилось в 1.5 рази. Водночас були величезні людські втрати в результаті війн, політичних репресій, голодомору 30-х років. Як результат механічних втрат населення є його сучасна деформована вікова структура. Зростання загальної чисельності населення зумовлює потребу значних капітальних вкладень з метою забезпечення піднесення матеріального і культурного рівня життя народу України. Найважливішим фактором динаміки загальної чисельності населення України є його природний рух. За останні 55 років коефіцієнт смертності практично не змінився (відповідно 14.3 ‰ у 1940 р. і 15.4 ‰ у 2002 р.). Проте різко знизився коефіцієнт народжуваності (з 27.3 ‰ у 1940 р. до 9.6 ‰ у 2002 р.) і, як наслідок, коефіцієнт природного приросту населення (з 13.0 ‰ у 1940 р. до 5.8 ‰ у 2002 р.).

- Зниження природного приросту спричиняє деформацію вікової структури населення, зумовлює зниження природного приросту трудових ресурсів. "Старіння" населення призводить до збільшення економічного навантаження на працездатних, труднощів у формуванні трудових ресурсів, забезпеченні народного господарства робочою силою. Проблеми віково-статевої структури населення мають значні регіональні відмінності. Наприклад, ці проблеми в Закарпатській і Донецькій областях діаметрально протилежні. Певні особливості є у сільській і міській місцевостях, зокрема, в більшості сільських адміністративних районів України природного приросту населення практично немає, а в багатьох спостерігається процес депопуляції. Це означає, що в таких районах коефіцієнт народжуваності менший від коефіцієнта смертності. В селах різко погіршуються вікова й статева структури населення, що, безперечно, негативно впливає на розвиток продуктивних сил.

- Загальна динаміка чисельності населення формується за рахунок його природного руху, постійної міграції, а в межах окремих територій (при незмінності державних кордонів) і за рахунок адміністративно-територіальних змін. Слід зауважити, що за останні 14 років (1990-2004 рр.) спостерігається зменшення чисельності з 51.3 млн. чол. (1996 р.) до 48.6 млн. чол. (2004 р.), що становить 1.9 млн. чол. або 3.7%. Такі процеси зумовлені різними чинниками: низьким рівнем життя, екологічною кризою, соціально-економічними проблемами тощо. Але сильний вплив на чисельність має як природний рух, так і механічний, про що йдеться в наступних питаннях курсової роботи В Україні склалася значні територіальні відмінності у співвідношенні жінок і чоловіків. Якщо в середньому по республіці на 1000 чоловіків в 1989 р. припадало 1158 жінок, то в областях, що характеризуються великим відпливом населення, особливо сільського (серед тих, хто виїжджає в інші місцевості, переважають чоловіки), цей показник значно вищий. Наприклад, у Вінницькій, Чернігівській, Черкаській, Полтавській та Сумській областях він становив, за даними перепису 1989 р., відповідно 1225, 1248, 1231, 1218, 1206. Тим часом більшості західних областей властиві значно менші відхилення між показниками чисельності жінок і показниками чисельності чоловіків. Так, на 1000 чоловіків у Закарпатській обл. припадало 1070 жінок, Львівській – 1103, Волинській – 1117, Івано-Франківській – 1119 тощо. Дещо краще співвідношення склалося в міських місцевостях (1137 жінок на 1000 чоловік), ніж у сільських (1201 жінка).

- Негативні демографічні процеси, які відбуваються в останні роки, проявляються і в несприятливих показниках демографічного навантаження населення працездатного віку. Особливо несприятливими є ці показники серед сільських жителів. Якщо, наприклад, у розрахунку на 1000 людей працездатного віку в середньому по республіці на 1 січня 1991 р. припадало 791 чол. непра-цездатного віку, то серед сільських жителів – 1025 чоловік. Для міських жителів цей показник є набагато нижчим – 695.

Відомо, що демографічне навантаження формують дві складові його частини: кількість дітей на 1000 чол. працездатного віку; кількість осіб пенсійного віку на кожних 1000 працездатних.

Співвідношенню цих показників надається принципово важливе значення, оскільки кожному з них відводиться неоднакова роль в демографічних процесах, насамперед у природному відтворенні населення. В цілому в Україні питома вага першої і другої складових серед усього населення майже однакова (при незначному переважанні числа дітей над числом осіб пенсійного віку – відповідно 411 і 380 чол.). Серед міських жителів це співвідношення є більш сприятливим: на 1000 чол. працездатного віку число дітей становить 395, а число осіб пенсійного віку – лише 301 чол. Серед селян наведені величини становлять відповідно 450 і 575. Словом, у демографічному навантаженні на сільських жителів число дітей значно менше, ніж число осіб пенсійного віку. Це особливо негативно впливає на демографічний потенціал села, оскільки обмежує можливості природного приросту його населення, призводить до депопуляції сільських населених пунктів і, врешті-решт, до «старіння», а отже, і до загальної деградації великої кількості українських сіл.

МІСЬКЕ І СІЛЬСЬКЕ РОЗСЕЛЕННЯ. ГУСТОТА НАСЕЛЕННЯ ПО УКРАЇНІ

- Для характеристики розміщення населення використовують поняття «розселення». Розрізняють розселення міське і сільське. Основними чинниками розселення, а також інтенсивності й напрямів є соціально-економічні (розвиток та розміщення продуктивних сил тощо), природні й демографічні. Природні чинники позначаються па процесі розселення внаслідок територіальних відмінностей природного середовища (поверхні, клімату, гідрографічної мережі, корисних копалин, якості земельних ресурсів та ін.). Територіальне розселення, крім того, залежить від інтенсивності та напрямів постійних і маятникових переміщень населення.

В Україні існує сонна система розселення, основу якої становлять адміністративне, виробниче та культурно-побутові передумови й чинники. Виділяють регіональні (Центральна, Західна, Північно-Східна і Південна, а іноді Подільська) й обласні (всього 24) системи розселення. Останні являють собою сукупність міських і сільських поселень, об'єднаних навколо обласних центрів і керованих ними. Виділяють ще ткальні системи у межах областей: міжрайонні, кущові й елементарні. Всі вони формуються навколо якогось центру на основі виробничих, трудових, культурно-побутових, адміністративних та родинних зв'язків. Міське розселення. На розміщення населення, в гому числі міського, на території України впливають три основні чинники, найважливішим з яких е соціально-економічний чинник, тобто розміщення продуктивних сил, від якого залежать виникнення міст і значний приплив сільського населення до них. Так, міське населення з 1913 до 1999 рр. зросло у 5 разів, а сільське - зменшилося в 1,6 рази. Нині в Україні є 448 міст і 896 містечок. Між цими видами міських поселень існує істотна відмінність. Місто--це населений пункт, який виконує промислові, транспортні, культурно-торгові га адміністративні функції, а його населення складається переважно з робітників, службовців та їхніх сімей. Міста поділяють па економічні (промислові, транспортні, торгово-розподільчі) та неекономічні (адміністративні, культурницькі, рекреаційні тощо). Часто міста виконують якусь одну функцію, тому їх називають малофункціональними (монофункціональними). Проте найчастіше вони є поліфункціональними Найгустіша мережа міст у Донецькій (51), Луганській (37), Київській (26), Одеській та Харківській (відповідно 19 і 17) областях. Найменше їх у Миколаївській та Херсонській (по 9 у кожній), Рівненській, Закарпатській та Волинській (відповідно 10, 10, 11) областях.

Більшість міських жителів припадає на так звані містечка - проміжну між містом і селом ланку поселень. Розміщуються вони навколо промислових підприємств, залізничних вузлів, курортів чи санаторіїв. У них мешкають дві та більше тисяч, переважно робітників і службовців, членів їхніх сімей. Розрізняють містечка індустріальні, агропромислові, сільськогосподарські, несільськогосподарські та мішаного типу. В 1999 р. їх у країні було 897, або 66,7% загальної кількості всіх міських поселень України, проте проживало в них тільки 13,2% загальної кількості міського населення. В Україні виділяють такі групи міських поселень: малі (до 50 тис. осіб), середні (50-100 тис.), великі (100-500 тис.), дуже великі (500-1000 тис.), міста-мільйонери (понад 1000 тис. осіб). Найчисельніша група - малі міста (до яких належать і містечка). Із загальної кількості міст (1345) вони становлять 1242, тобто 92,3%, проте в них проживає всього 31,8% міського населення України. Середніх міст 55 (в них мешкає 11,3% міського населення), великих - 39 (26,9% міських жителів), дуже великих - 4 (8,4% мешканців). У п'ятьох містах-мільйонерах проживає 21,6% міського населення. Отже, у великих, дуже великих і містах-мільйонерах проживає 56,9% міського населення України. До міст-мільйонерів належать Київ (2,6 млн осіб), Харків (1,6 млн). Більш як по 1 млн осіб у містах Дніпропетровську, Донецьку, Одесі. Серед дуже великих міст - Запоріжжя (863 тис. осіб), Львів (794 тис.). Кривий Ріг (715 тис.), Маріуполь (500 тис.), Миколаїв (518 тис.) і Луганськ (475 тис. осіб). Малі й середні міста, як правило, виконують адміністративні та торгово-розподільчі функції та є центрами областей і адміністративних районів України. У них часто зосереджуються переробні підприємства поблизу джерел сільськогосподарської сировини, родовищ корисних копалин. Ці міста використовують власну робочу силу й трудові ресурси навколишніх сільських місцевостей.

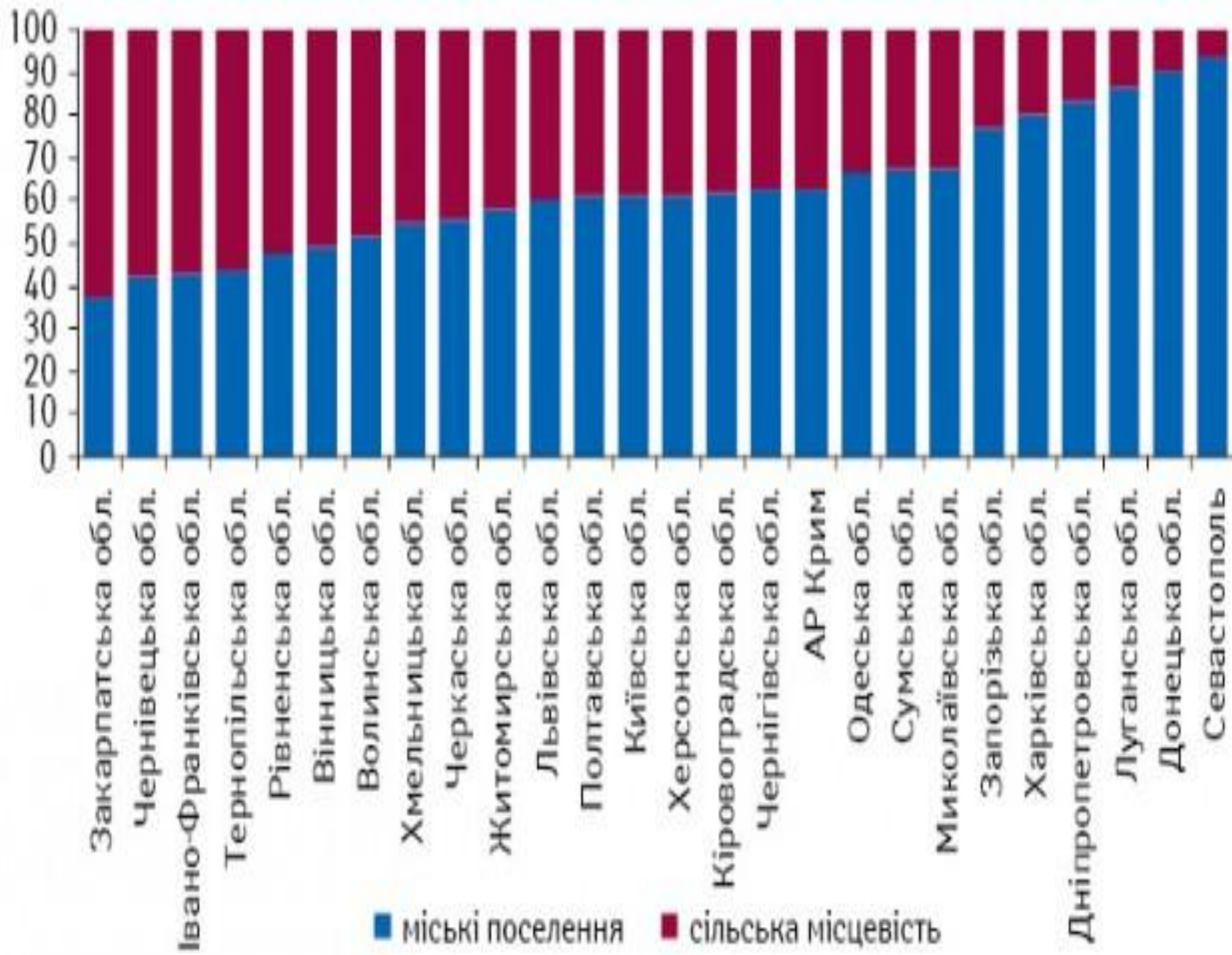
- В Україні 19 міських агломерацій. У всіх 19 агломераціях України проживає понад 16 млн осіб міського населення. Проблемами розвитку й планування міст у державі займаються науково-дослідні та проектні інститути (у м. Києві) та їх філіали в обласних центрах. Сільське розселення. На сучасному етапі розвитку територіальної організації суспільства питання сільського розселення є дуже актуальним. Чисельність сільського населення в Україні постійно зменшується. Якщо і в 1913 р. його частка становила 81% всього населення України, то в 1999 р. - лише 32%, тобто зменшилася в 1,76 рази. Сільське населення ще переважає у Вінницькій (52%), Закарпатській (61%), Івано-Франківській (56,6%), Рівненській (52,4%), Тернопільській (56%), Чернівецькій (57,3%) областях, тобто в західному регіоні України та на Поділлі, де промисловість розвивалася повільніше, ніж на сході. Найменша частка сільського населення в Донецькій (10%), Луганській (13,6%), Дніпропетровській (16,4%), Харківській (21%) областях та ін. Сільське населення живе в селах, загальна кількість яких зменшується (з 42 229 у 1961 р. до 28 775 у 1999 р., або майже в 1,5 рази). Половина сіл (54,8%) зосереджена в Західній економічній зоні.
- За кількістю жителів села поділяють на малі (1 тип - до 500 осіб) - 57,7%, середні (2 тип - 500-1000 осіб) - 22,4%, великі (3 тип - понад 1000 осіб) - 19,9%. Більшість сільського населення проживає в середніх і великих селах. Територіальні відмінності сільського розселення у різних природних зонах і районах України зумовлені природними, суспільно-економічними умовами та історичним минулим. Так, на Поліссі з його мозаїчними сільськогосподарськими угіддями села переважно невеликі за людністю, хоча існують певні відмінності між правобережним і лівобережним Поліссям. У Лісостепу густота сільського населення висока і багато сільських поселень, розмішених поблизу одне від одного) мережа сільських поселень зріджена, вони розміщені біля водотоків густота сільського населення незначна. Сільське розселення в тій чи іншій місцевості України має свої особливості. Це й зрозуміло, оскільки села розміщені в різних соціально-економічних та географічних умовах. Загалом по Україні виділяють 26 класів сільського розселення.

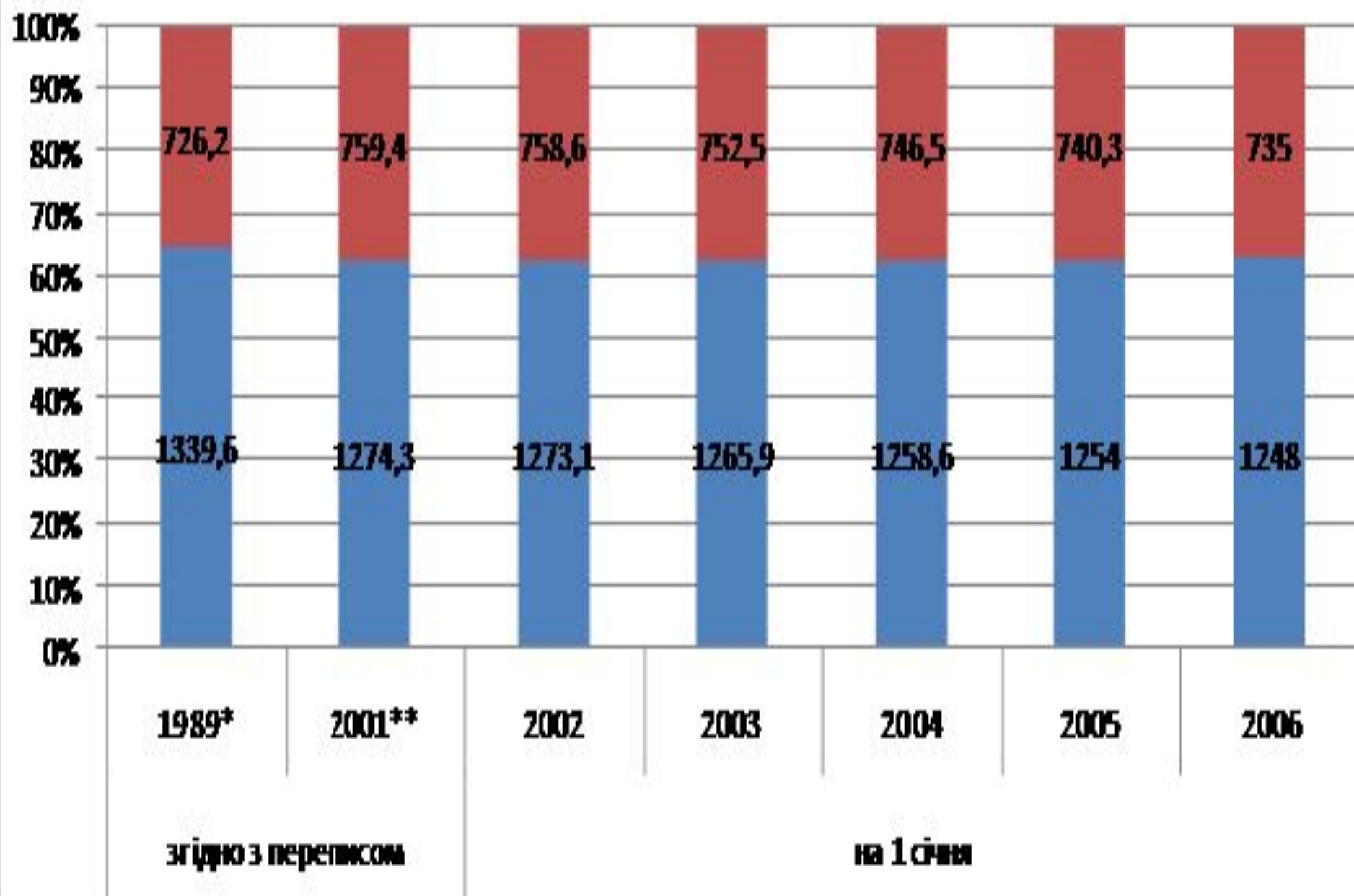
- У Лісостепу густота сільського населення висока і багато сільських поселень, розмішених поблизу одне від одного) мережа сільських поселень зріджена, вони розміщені біля водотоків густота сільського населення незначна. Сільське розселення в тій чи іншій місцевості України має свої особливості. Це й зрозуміло, оскільки села розміщені в різних соціально-економічних та географічних умовах. Загалом по Україні виділяють 26 класів сільського розселення.

Це й зрозуміло, оскільки села розміщені в різних соціально-економічних та географічних умовах. Загалом по Україні виділяють 26 класів сільського розселення. Найтипівішим є Східноукраїнський регіон сільського розселення (за площею він становить трохи більше третини території країни - 38%).

Другим за площею є Подільський регіон сільського розселення, розміщений на Подільській височині (Хмельницька, Вінницька області). Його середні показники розселення: густота сільського населення - 34 особи/км і людність сільських поселень в середньому 620 осіб. Села розміщені в лісостеповій частині України вздовж численних річок та шосейних шляхів. Сільське розселення може якісно відродитися лише на основі докорінної зміни виробничих відносин на селі та приватизації землі.

Частка, %

Динаміка вакансій та резюме в Україні у 2012 році (% до попереднього місяця)

■ вакансії ■ резюме

